

УДК 343.133.3
DOI 10.32999/ksu2307-8049/2019-2-11

ЗНАЧЕННЯ ТА СУТЬ ПОВЕРНЕННЯ ОБВИНУВАЛЬНОГО АКТА ТА КЛОПОТАННЯ ПРО ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ МЕДИЧНОГО АБО ВИХОВНОГО ХАРАКТЕРУ ПРОКУРОРУ

Кедик Василь Петрович,
аспірант кафедри кримінального процесу
Національний університет «Одеська юридична академія»
kedykvasylpetrovich@gmail.com
orcid.org/0000-0001-8388-8938

Метою є дослідження суті повернення обвинувального акта та клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору та виокремлення його значення у кримінальному провадженні.

Методами, що застосовувались, є аналіз, синтез, порівняння, аналітичний та статистичний.

Результати. Встановлено, що значення інституту повернення обвинувального акта, інституту повернення клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру та інституту повернення клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру прокурору, якщо вони не відповідають вимогам КПК України в системі чинних норм КПК України та загальноєвропейських принципів і норм міжнародного права, слід розглядати як важливі елементи механізму забезпечення права людини на справедливий судовий розгляд. Виділено основні аспекти, що визначають їх сутність, як то забезпечення за допомогою повернення судом обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру та клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру прокурору конституційних прав обвинуваченого і потерпілого на судовий захист і доступ до правосуддя, а також реалізація інших засад кримінального провадження. Констатовано, проаналізувавши законодавче регулювання існуючих інститутів повернення в судовому провадженні в першій інстанції, їх обмежене нормативне закріплення, що може призвести до зловживань на досудовому розслідуванні, затягування розгляду, порушення прав і інтересів учасників кримінального провадження.

Висновки. За результатами дослідження рекомендовано формалізувати (нормативно закріпити) підстави повернення обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору, встановити чітко визначені строки усунення ним виявлених недоліків та законодавчо закріпити обов'язок прокурора негайно направити обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру до суду після усунення виявлених недоліків.

Ключові слова: перша інстанція, судове провадження, судове засідання, підготовче провадження, кримінальне провадження.

VALUE AND AMOUNT OF THE RETURN OF THE APPROVAL ACT AND CLOSURE ON THE APPLICATION OF APPLICABLE MEASURES OF MEDICAL OR EXCITING CHARACTER OF THE PROSECUTOR

Kedyk Vasyl Petrovich,
Postgraduate Student of the Department of Criminal Process
National University "Odessa Law Academy"
kedykvasylpetrovich@gmail.com
orcid.org/0000-0001-8388-8938

Purpose. The purpose is to investigate the essence of the return of the indictment and the request for the use of compulsory measures of medical or educational nature of the prosecutor and the identification of its significance in criminal proceedings.

Methods. The methods used are analysis, synthesis, comparison, analytical and statistical.

Results. It is established that the importance of the institute for the return of the indictment, the institute for the return of the request for the use of compulsory measures of a medical nature and the institution for the return of the petition for the use of compulsory measures of educational nature of the prosecutor, if they do not meet the requirements of the CPC of Ukraine in the system of current norms of the CPC of Ukraine and generally accepted principles and norms of international law, should be considered as important elements of the mechanism for ensuring a human right to a fair trial. The main aspects that determine their essence, such as ensuring by means of a return of the indictment by the court, a request for the use of compulsory measures of a medical nature and a petition for the use of compulsory measures of educational nature of the prosecutor on the constitutional rights of the accused and the victim for judicial protection and access to justice, as well as realization of other principles of criminal proceedings. It is stated that after analysing the legislative regulation of existing institutes of returning to court proceedings in the first instance, their limited regulatory consolidation, which could lead to abuses of pre-trial investigation, delaying consideration, violation of the rights and interests of participants in criminal proceedings.

Conclusions. It is recommended to formalize (to standardize) the reasons for the return of the indictment, the request for the use of compulsory measures of a medical or educational nature of the prosecutor, to establish clearly defined deadlines for eliminating the identified deficiencies, and to legislatively establish the duty of the prosecutor to immediately send the indictment, a request for the use of compulsory medical or educational measures character to the court after eliminating the identified shortcomings.

Key words: *first instance, court proceedings, court sessions, preparatory proceedings, criminal proceedings.*

1. Вступ

Новизна теми зумовлена сутністю і значенням інститутів повернення обвинувального акта та клопотання про застосування примусових заходів медичного або клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру прокурору під час підготовчого провадження судового провадження в першій інстанції відповідно до положень Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) (Кримінальний процесуальний кодекс України, 2012), де під час практичного застосування даних інститутів постійно виникають нормативні та змістовні труднощі.

Актуальність наукових рішень полягає в дослідженні проблематики значення і суті повернення обвинувального акта та клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору та формулюванні рекомендацій, що сприятиме однаковому тлумаченню та застосуванню цих інституцій у кримінальному провадженні.

Метою є дослідження суті повернення обвинувального акта та клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору та виокремлення його значення в кримінальному провадженні. Відповідно до мети поставлено такі науково-дослідницькі завдання: 1) дослідження суті повернення обвинувального акта та клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору; 2) встановлення значення повернення обвинувального акта та клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору.

Методологія дослідження базується на філософському підході, де основними методами, що застосовувались, є аналіз, синтез, порівняння, аналітичний та статистичний.

Відповідно до характеру заявленої проблематики, мети та завдань дослідження логіка уявлення дослідженого матеріалу виходить із двох етапів. Перший – напрацювання щодо теми, предмета дослідження, об'єкта та ін., дослідження наявного теоретичного і практичного матеріалу тощо. Другий – аналіз та синтез предмета дослідження, динаміки, формулювання гіпотез.

2. Науковий генезис досліджень

Питання повернення обвинувального акта та клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору в рамках дослідження інституту підготовчого провадження досліджували такі вчені, як: Ю.П. Аленін, В.Г. Гончаренко, В.І. Маринів, Т.В. Лукашкіна, О.В. Баулін, Л.М. Лобойко, М.Є. Шумило, І.В. Глов'юк, С.І. Дячук, О.В. Єні, О.В. Калужинський, О.В. Капліна, В.А. Крушинський, В.В. Колодчин, В.В. Король, О.П. Кучинська, В.В. Лисенко, В.В. Луцик, Л.Г. Матієк, І.В. Назаров,

В.Т. Нор, В.О. Попелюшко, В.В. Рожнова, Д.О. Савицький, Н.П. Сиза, Г.О. Усатий, О.Г. Шило, О.Г. Яновська та ін. Зокрема, питання щодо судового провадження в першій інстанції у кримінальному процесі України (О.В. Ігнатюк) (Ігнатюк, 2013), оціночної діяльності судді в підготовчому провадженні (О.В. Калужинський) (Калужинський, 2015), подання доказів у кримінальному судочинстві України (В.А. Крушинський) (Крушинський, 2017), повноважень прокурора у судовому провадженні в першій інстанції (В.В. Колодчин) (Колодчин, 2015), форм закінчення досудового розслідування за Кримінальним процесуальним кодексом України 2012 р. (О.О. Торбас) (Торбас, 2015), підготовчого провадження у кримінальному процесі України (О.Ф. Шминдрук) (Шминдрук, 2016), діяльності прокурора в підготовчому судовому провадженні (М.П. Тахтаров) (Тахтаров, 2019). Проте відсутнє дослідження саме проблематики значення та суті повернення обвинувального акта та клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору у вітчизняній науці кримінального процесу.

3. Інститут повернення обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору

Повернення судом обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору – це процесуальне рішення суду, регламентоване КПК України (п. 3 ч. 3 ст. 314 КПК України). Таке рішення суттєво впливає на подальший рух кримінального провадження. Так, прийняття такого рішення не дозволяє суду призначити кримінальне провадження до розгляду (ст. 316 КПК України), направляє прокурору для усунення перешкод до розгляду кримінального провадження в підготовчому судовому засіданні, що створює умови для реалізації учасниками кримінального провадження гарантованих прав і законних інтересів та передбачає здійснення прокурором необхідних для цього процесуальних дій у межах обмеженого КПК України процесуальних строків (ст.ст. 28, 113-116, 219 КПК України).

Проте В.В. Колодчин стверджує, що на підставі системного аналізу положень КПК України, спираючись на узагальнення судової практики, формулюється висновок, що під час підготовчого провадження суд вправі перевірити лише факт наявності реєстру матеріалів досудового розслідування, а не його зміст. При цьому відсутність реєстру є безумовною підставою для повернення обвинувального акта (або іншого підсумкового документу) прокурору на доопрацювання, проте недоліки у самому реєстрі не можуть бути розцінені

як підстава для такого судового рішення. Вчений у своїх дослідженнях наводить додаткове теоретичне обґрунтування правильності правозастосовної практики, в рамках якої прокурор подає документи та інші докази не на стадії підготовчого провадження, а лише після оголошення ним обвинувального акта, що знаменує початок судового розгляду (так званого, судового слідства) (Колодчин, 2015: 10).

За думкою М.П. Тахтарова, «не будь-яке формальне порушення вимог кримінального процесуального закону може бути підставою для повернення обвинувального акта прокурору, формалізм у вирішенні цих питань є неприпустимим, потребує негайної процесуальної реакції прокурорів, оскільки повернення обвинувального акта належить до ітеративних процедур, які у чинному КПК мінімізовано у зв'язку з тим, що вони апріорі істотно позначаються на строках кримінального провадження, перешкоджають доступу до правосуддя його учасників та реалізації ними права на справедливий суд. Тим більше неприпустимою є практика проведення після повернення обвинувального акта прокурору будь-яких слідчих або інших процесуальних дій, оскільки єдиною метою повернення цього процесуального документу є забезпечення його відповідності вимогам ст. 291 КПК» (Тахтаров, 2019: 112). Таким чином, суть повернення обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору у стадії підготовчого провадження передбачає лише усунення недоліків зазначених процесуальних документів, але не допускає проведення процесуальних, у т.ч. слідчих (розшукових) дій, спрямованих на отримання додаткової доказової інформації (Колодчин, Туманянц, 2016: 145).

Положення про те, що інститут повернення судом обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору єдиний, також підлягає обговоренню і дослідженню.

По-перше, відповідно до чинних нормативних відмінностей КПК України окремо щодо обвинувального акта, окремо щодо клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру та окремо щодо клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру (ст.ст. 291, 292, 314 КПК України).

По-друге, з аналітичного огляду на самостійну та відмінну судову практику застосування цих норм КПК України.

По-третє, за змістовним значенням окремо для обвинуваченого та кримінального провадження в цілому.

Таким чином, відповідно до вищезначеного варто виділити три окремі напрями щодо цього питання:

Існування самостійних трьох інститутів, таких як інститут повернення обвинувального акта, інститут повернення клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру та інститут повернення клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру.

Існування універсального інституту, такого як інститут повернення обвинувального акта, який також містить положення щодо повернення клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру та повернення клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру.

Існування одного самостійного – це інститут повернення обвинувального акта та одного узагальненого інституту повернення клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру та повернення клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру.

У цілому всі три напрями мають свою раціональність та теоретичне і практичне обґрунтування. Проте уявляться найбільш значущим для практики кримінального провадження саме перший напрям, у межах якого обґрунтовується існування самостійних трьох інститутів. Таке твердження пояснюється проміжними результатами комплексного дослідження як теоретичних проблем цих інститутів у рамках КПК України процесуальної процедури, так і практики застосування цих інститутів повернення обвинувального акта, повернення клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору для усунення перешкод його розгляду судом. У рамках такого дослідження було би встановлено природу і процесуальний порядок повернення обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору для обґрунтування тези про те, що повернення обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору є самостійними інститутами кримінального процесуального права. Так, результати такого дослідження дозволять виробити пропозиції щодо вдосконалення норм КПК України, що регулюють саме ці інститути. Зокрема, зміни до ст.ст. 291, 292, 293, 314, 315 КПК України.

Таким чином, значення інституту повернення обвинувального акта, інституту повернення клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру та інституту повернення клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру прокурору, якщо вони не відповідають вимогам КПК України в системі чинних норм КПК України та принципів і норм міжнародного права, слід розглядати як важливі елементи механізму забезпечення права людини на справедливий судовий розгляд. Основними аспектами, що визначають їхню сутність, є забезпечення за допомогою повернення судом обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного характеру та клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру прокурору конституційних прав обвинуваченого і потерпілого на судовий захист і доступ до правосуддя, а також реалізація інших засад у рамках кримінального провадження.

4. Висновки

Проаналізувавши законодавче регулювання наявних інститутів повернення в судовому

провадженні в першій інстанції, констатуємо їх обмежене нормативне закріплення, що може призвести до зловживань у досудовому розслідуванні, затягування розгляду, порушення прав і інтересів учасників кримінального провадження. Вирішити ситуацію, що склалася, можна за допомогою формалізації (нормативного закріплення) підстав повернення обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору, встановлення чітко визначених строків усунення ним виявлених недоліків та законодавчого закріплення обов'язку прокурора негайно направити обвинувальний акт, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру до суду після усунення виявлених недоліків. Перспективи подальших досліджень у цьому напрямку полягають у теоретичному обґрунтуванні засад формалізації підстав повернення обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон від 13 квітня 2012 року № 4651-VI / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. Київ, 2012. URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 13.06.2019).
2. Ігнатюк О.В. Судове провадження у першій інстанції в кримінальному процесі України : дис. ... канд. юрид. наук. Ірпінь : УДФС, 2013. 227 с.
3. Калужинський О.В. Оціночна діяльність судді у підготовчому провадженні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09. Львів : Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2015. 20 с.
4. Крушинський С.А. Подання доказів у кримінальному судочинстві України : монографія. Хмельницький : Хмельницький ун-т упр. та права, 2017. 246 с.
5. Колодчин В.В. Повноваження прокурора в судовому провадженні у першій інстанції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2015. 20 с.
6. Торбас О.О. Форми закінчення досудового розслідування за кримінальним процесуальним кодексом України 2012 р. : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2015. 19 с.
7. Шминдрук О.Ф. Підготовче провадження в кримінальному процесі України: дис. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність». Київ, 2016. 210 с.
8. Тахтаров М.П. Прокурор у підготовчому судовому провадженні : дис. на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2019. 229 с.
9. Колодчин В.В. Повноваження прокурора в судовому провадженні у першій інстанції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2015. 20 с.
10. Колодчин В.В., Туманянц А.Р. Повноваження прокурора в судовому провадженні у першій інстанції : монографія. Харків : ТОВ «Оберіг», 2016. 228 с.

REFERENCES:

1. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedural Code of Ukraine] [Elektronnyi resurs] : Zakon vid 13 kvitnia 2012 roku No 4651-VI / Verkhovna Rada Ukrainy // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. K., 2012. Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Ihnatiuk O. V. (2013). Sudove provadzhennia u pershii instantsii v kryminalnomu protsesi Ukrainy [Litigation at the first instance in the criminal process of Ukraine] : dys. ... kand. yuryd. nauk / O. V. Ihnatiuk. Irpin : UDFS, 227 p.
3. Kaluzhynskiy O. V. (2015). Otsinochna diialnist suddi u pidhotovchomu provadzhenni [Evaluation activity of the judge in the preparatory proceedings] : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : spets. 12.00.09 / O. V. Kaluzhynskiy. L. : Lviv. nats. un-t im. I. Franka, 20 p.
4. Krushynskiy S. A. (2017). Podannia dokaziv u kryminalnomu sudochynstvi Ukrainy [Submission of evidence in criminal proceedings in Ukraine] : monohrafiia. Khmelnytskyi: Khmelnyts. un-t upr. ta prava, 246 p.
5. Kolodchyn V. V. (2015). Povnovazhennia prokurora v sudovomu provadzhenni u pershii instantsii [The powers of the prosecutor in court proceedings at first instance] : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.09 / V. V. Kolodchyn ; ker. roboty A. R. Tumanians ; Nats. yuryd. un-t im. Yaroslava Mudroho. Kharkiv, 20 p.
6. Torbas O. O. (2015). Formy zakinchennia dosudovoho rozsliduvannia za kryminalnym protsesualnym kodeksom Ukrainy 2012 r. [Forms of the end of pre-trial investigation according to the Criminal Procedural Code of Ukraine 2012] : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.09 / O. O. Torbas. Odesa, 19 p.
7. Shmyndruk O. F. (2016). Pidhotovche provadzhennia v kryminalnomu protsesi Ukrainy [Preparatory proceedings in the criminal process of Ukraine] : dys. na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata yurydychnykh nauk : spets. 12.00.09 "Kryminalnyi protses ta kryminalistyka; sudova ekspertyza; operatyvno-rozshukova diialnist"/ M. P. Takhtarov ; nauk. ker. O. H. Shylo ; Nats. yuryd. un-t im. Yaroslava Mudroho. Kharkiv, 229 p.
8. Takhtarov M. P. (2019). Prokuror u pidhotovchomu sudovomu provadzhenni : dys. na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata yurydychnykh nauk [Prosecutor in preparatory proceedings] : spets. 12.00.09 "Kryminalnyi protses ta kryminalistyka; sudova ekspertyza; operatyvno-rozshukova diialnist"/ M. P. Takhtarov ; nauk. ker. O. H. Shylo ; Nats. yuryd. un-t im. Yaroslava Mudroho. Kharkiv, 229 p.
9. Kolodchyn V. V. (2015). Povnovazhennia prokurora v sudovomu provadzhenni u pershii instantsii [The powers of the prosecutor in court proceedings at first instance] : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.09 / V. V. Kolodchyn ; ker. roboty A. R. Tumanians ; Nats. yuryd. un-t im. Yaroslava Mudroho. Kharkiv, 20 p.
10. Kolodchyn V. V., Tumanians A. R. (2016). Povnovazhennia prokurora v sudovomu provadzhenni u pershii instantsii [The powers of the prosecutor in court proceedings at first instance] : monohrafiia / V. V. Kolodchyn, A. R. Tumanians. Kharkiv: TOV «Oberih», 228 p.

*Стаття надійшла до редакції 20.06.2019.
The article was received 20 June 2019.*